

ISTRAŽNI DISKURS I OTKRIVANJE ISTINE U DRAMI MIT, PROPAGANDA I PROPAST U NACISTIČKOJ NEMAČKOJ I SAVREMENOJ AMERICI STIVENA SJUELA

Sažetak: Ovaj rad se bavi umetničkim aktivizmom savremenih dramskih pisaca koji svojim angažmanom na stvaranju političkog pozorišta pokušavaju da dođu do istine koja se precizno planiranom i usmerenom propagandom decenijama skriva od običnih ljudi. Cilj takve propagande jeste držanje građanstva u konstantnom strahu i pod potpunom kontrolom američke administracije. Čitava planeta se nadzire i pod budnim je okom Velikog brata, a sve pod izgovorom borbe protiv terorizma. Na primeru drame *Mit, propaganda i propast u nacističkoj Nemačkoj i savremenoj Americi* (Myth, Propaganda and Disaster in Nazi Germany and Contemporary America) savremenog australijskog dramskog pisca Stivena Sjuela pokušaćemo da pokažemo kako se on bori za put do istine.

Ključne reči: pozorište, lažna demokratija, zastrašivanje, politički diskurs, propaganda

1. Potreba za političkim pozorištem danas

Stiven Sjuel je jedan od predstavnika australijskog političkog pozorišta koje je počelo da se formira otprilike u isto vreme kada i u Velikoj Britaniji, sedamdesetih godina dvadesetog veka. Jedan je od vodećih i najuspešnijih dramskih pisaca u istoriji Australije. Njegovo političko pozorište kombinuje političke prilike Amerike dvadeset prvog veka, ali i Australije koje su u zabrinjavajućem stanju. Naime, u vremenu kada je drama napisana (2003), Australiju je pogađala četvorogodišnja suša, a postoje i prognoze koje nagoveštavaju da za 20–30 godina ona više neće moći da bude mesto za život. Država se suočava sa globalnim promenama, dok se vlada nalazi u stanju poricanja. Zato pozorište mora da bude mesto na kome se ništa ne poriče, već se pruža uvid u pravo stanje stvari.

Hilari Glou u svojoj studiji *Power Plays, Australian Theatre and the Public Agenda*, ističe da Sjuel i njemu slični pisci ne čine nikakav pokret ili 'novi talas' jer se razlikuju i generacijski i tematski, ali ih spaja to što svi imaju istu strast prema pozorištu i što ga vide kao mesto na kome treba da se odvija politički dijalog između publike i drame (Glou, 2007: 2). Breht nas je još naučio da je svako pozorište političko u svojoj ljudskoj i socijalnoj interakciji. Svoje pisanje Sjuel ne smatra književnim, jer nije namenjeno čitanju, već sceni i glasu. Drama treba da bude iskustvo ljudskog srca zato što publika hoće da zna šta je to što njihova srca kriju. Zajedno sa

svojom publikom želi da sazna i učestvuje u otkrivanju te tajne. pisci sami moraju da budu promena koju žele da vide u svetu; oni koji se danas bore za istinu su novi savremeni *satiagrahi*¹ koji slede primere velikih boraca za socijalnu pravdu i ljudska prava, Mahatmu Gandija, Martina Lutera Kinga, Nelsona Mandelu i druge, od kojih su mnogi dali i svoje živote u toj borbi.

Za Sjuela je pozorište amblem civilizovanog društva i važan medijum kroz koji se još uvek može izneti mišljenje jer je jedno od malobrojnih mesta koje nije pod prismotrom. Glavne teme za koje je zainteresovan su politička događanja, a naročito pitanje moći. U drami *Mit, propaganda i propast...* glavna tema je moć države i kontrola nad ljudima. U njoj želi da ispita kakav je odnos između moći države i onih koji se usude da iznesu svoje drugačije mišljenje od onoga koje nameće društvo i kultura, tj. okruženje u kome se našla Amerika u vremenu posle terorističkih napada iz 2001. godine. Kome pripada moć, ko je poseduje, a ko ju je izgubio, neka su od pitanja koja postavlja i američka istoričarka i spisateljica Naomi Volis u svom tekstu *On Writing as Transgression* u kome poziva mlade autore da istupe iz nametnutih društvenih okvira, da pređu sve moguće postavljene granice i da kroz ispitivanje i isleđivanje zabranjenog dođu do prave istine.

Nakon septembarskih napada, Amerika se našla u jednom stanju paničnog straha koji je pospešio ekspanziju američkog državnog aparata i omogućio Bušovoj administraciji da 'Rat protiv terorizma' (War on Terrorism) koristi kao izgovor za napad na demokratska prava građana i vrši gnusne zločine širom sveta, i što je još gore, nad sopstvenim građanima, državljanima Sjedinjenih Američkih Država. U takvom okruženju se našao i Talbot Finč, glavni lik drame, koji će otkriti na sopstvenoj koži dokle može da dovede neuroza države koja pod izgovorom brige za bezbednost želi da kontroliše sve i svakoga, ali na opasan način, koračajući pravo u ponor globalnog masakra.

2. Dominacija velikih država koje ratove podvode pod demokratiju

Paralele koje je Sjuel pronašao između metoda zastrašivanja koje su koristili nacisti i koje je do skora koristila Bušova administracija takođe je primetila još jedna američka dramska spisateljica Naomi Vulf koja je veoma aktivna kada je reč o političkim pitanjima, ljudskim pravima, položaju manjina i žena u savremenom društvu. U dokumentarnom filmu *End of America* koji predstavlja „urgentnu poruku“, ona spaja inserte iz intervju sa istaknutim američkim ličnostima koje se bore za istu stvar, zatim isečke iz novina, video klipove govora članova administracije i predsednika, privatne snimke građana i predavanje koje je održala u sklopu promocije istoimene knjige 2012. godine. Na početku govori o tome kako je Amerika svetionik drugim zemljama i da je veoma srećna što živi u državi u kojoj može bez straha da iskaže ono što misli. Međutim, tako je bilo nekada. Sada se situacija drastično

¹ Termin koji je skovao Mahatma Gandhi *satuagraha*, na sanskritu *satyāgraha* koji u slobodnom prevodu znači „insistiranje na istini“, „snaga duše“ ili „snaga istine“.

promenila. Počela je da putuje po zemlji jer je želela da ljudima ispriča svoju priču o tome kako je i ona sama bila zaslepljena mitovima o Americi i kako je uspela da se oslobodi laži. Svaki pojedinac ima važnu ulogu koju treba da odigra da bi odbranili Ustav i ono što su im ostavili očevi nacije u čemu je ona osećala, dok to čita, sigurnost za svoju decu i sebe. Ali današnji režim brutalno krši sva načela i narušava sigurnost i bezbrižnost. Zbog toga debata mora da se vrati na nivo građanstva, da i oni učestvuju i da se bore za očuvanje tog dokumenta koji im garantuje sigurnost i slobodu.

Dakle, i sama obmanuta od režima, nije obraćala pažnju na to što je njena prijateljica i mentor, ćerka žrtava holokausta, stalno ponavljala istu rečenicu kad god bi zajedno gledale izveštaje o Bušovoj administraciji, a koja je glasila: „To su radili u Nemačkoj. To su radili u Nemačkoj“. Kako bi joj pokazala da to što priča zaista ima smisla, dala joj je gomilu knjiga i doslovno rekla „čitaj“ (Vulf). Odjednom je počela da joj se podiže kosa na glavi od reči i fraza na koje je nailazila a koje je svakodnevno slušala na televiziji kao sastavni deo tekućeg političkog diskursa. Sve je bilo jasno. Nakon obimne istorijske literature koju je proučila, došla je do saznanja koje ju je šokiralo. Uvidela je da veliki diktatori uče jedni od drugih i samo „prepisuju“ obrasce uz pomoć kojih zatvaraju društvo. Shvatila je i to da jedna mala grupa ljudi u Americi strateški, planski smišljeno i sistematski otvara vrata užasu potkopavajući Ustav. Ondašnja Nemačka ne bi bila ništa drugačija danas nego što je to bila pre osamdeset godina. I nacistička Nemačka je u vreme svog nastanka početkom tridesetih godina imala organizacije koje su se bavile pravima gej populacije, ženskim pravima, ljudskim pravima kao i sve vrste novina i debata; jednom rečju bila je moderna država, kaže ona. Ministar propagande u nacističkoj Nemačkoj Jozef Gebels, koji je usavršio tehnike 'velike laži' u masovnoj propagandi, 1938. godine govorio je sledeće: „Imamo nemačka pozorišta, filmove, nemačku štampu, nemačku književnost, nemačku umetnost i nemačku televiziju“. I današnji režimi koriste medije preko kojih istim tehnikama spinovanja pridobijaju narodne mase sa ciljem da dođu do apsolutne moći. Taj obrazac o kome Vulfova govori se sastoji od deset koraka koje je svaki od diktatora, počevši od Hitlera, Musolinija, Staljina do današnjih predsednika velikih svetskih sila, činio kako bi došao do apsolutne moći uz pomoć proizvodnje straha kod običnih ljudi. U Sjuelovoj drami naći ćemo gotovo sve korake koje Vulfova navodi, a neke od njih je i ona sama, kao i Sjuelov glavni lik Talbot, na sopstvenoj koži iskusila. Za ovaj rad je bitan korak u kome se ljudi bez ikakvog razloga zatvaraju, brutalno muče i ispituju o čemu ćemo više govoriti kasnije.

Jedan od najglasnijih i najvećih protivnika i kritičara američkog državnog aparata je Noam Čomski. Revolucionarnu borbu već decenijama vodi na polju lingvistike ali i kada je reč o društvu u kome živi i očuvanju demokratije širom sveta koju narušavaju veliki moćnici pod izgovorom borbe protiv terorizma i uspostavljanju njihove verzije iste. U svojoj knjizi *Šta to (u stvari) hoće Amerika*, Čomski navodi korene američke potrebe za svetskom dominacijom. Demokratija će cvetati sve dok su osigurani interesi velikih investitora, u suprotnom, demokratija mora „da se pakuje“, kaže Čomski. On navodi neke države u kojima je primenjivano ovo pravilo, a spisak ne bi mogao ni danas da se kompletira jer se ovaj postupak nastavlja i dalje.

Najsigurnija metoda suzbijanja nacionalnih pokreta, koji bi mogli da donesu pravu demokratiju, nije obično ubijanje, već „životinjsko, sadističko mučenje“ žena, ljudi i novorođenčadi (Čomski, 1999: 26). Iz ove njegove knjige zaključujemo da SAD imaju neko svoje viđenje demokratije i načina da do nje dođu. Svi dosadašnji globalni i lokalni sukobi, a i oni koji se i dan-danas odvijaju, nisu prošli bez nekog vida američke intervencije sve u cilju uspostavljanja „demokratskog“ sistema u „zablu-delim narodima“ kojima je potrebno isceljenje u vidu velikih američkih korporacija Koka-Kole, MekDonaldsa i drugih koje će svet vratiti na pravi put.

3. Politički diskurs

Sjuel dramu otvara Talbotovim predavanjem na kome izlaže o tome kako su nacisti pokušavali da obezbede čistoću rase. U pozadini se nalazi veliko platno na kome se projektuju slike iz doba nacista; povremeno je osvetljena i američka zastava. Predavanju je prisustvovao misteriozan čovek, bez imena, koji postavlja jedno pitanje dok Talbot i ne sluti da je to samo početak muka i nevolja koje će ga tek snaći. Uskoro će taj neznanac početi da ga maltretira, da mu preti pištoljem i da ga uznemirava na poslu i kod kuće, što Talbotov prijatelj i nadređeni, šef odseka Džek neće shvatiti ozbiljno. Štaviše, on smatra da njegov radikalizam škodi integritetu odseka. Maltretiranja postaju sve gora i učestalija, ali niko iz njegovog okruženja mu jednostavno ne veruje. Konačno, na kraju, mada već prekasno, jedino će njegova žena Eva shvatiti da je sve vreme govorio istinu, ali će se do tada Talbot već naći u zatvoru gde će ga mučiti i ispitivati državni agenti. I misteriozan čovek je jedan od njih, kako će se ispostaviti. Talbotova krivica je u tome što pokušava da kaže istinu. Njegovi stavovi su u suprotnosti sa stavovima države, a to se u današnjem svetu i politici koju kontrolišu SAD ne sme. Zato je optužen da je terorista i to najgore vrste, onaj koji ubija rečima i koji kroz svoje pisanje i učenje zdušno podržava i podstiče terorizam. Prema američkim standardima, terorizam (ili komunizam) jeste svaki pokušaj narušavanja sistema u kome „demokratiju“ predstavlja isključivo privatni kapital i njegovo uvećavanje.

Radnja Sjuelove drame je smeštena u Americi, u Njujorku, ali takođe čujemo odjeke i savremenog australijskog života kroz Talbota Finča, Australijanca koji se doselio u Ameriku. Ovaj Sjuelov Njujork je naseljen privilegovanim slojem ljudi i predstavlja čitavu Ameriku u malom, mikrokosmos antiutopije velikog američkog sna. Tako drama pruža paralelan prikaz onoga što se dešava u političkom životu Amerike, ali i Australije. Finč je liberalni demokrata i predavač koji radi na političkom odseku na jednom prestižnom američkom univerzitetu gde čeka, ispostaviće se uzaludno, mesto profesora. Oženjen je Amerikankom Evom koja piše televizijske scenarije i čija je karijera takođe u usponu. Očekuje da se objavi njegova teza pod nazivom *Myth, propaganda and Disaster in Nazi Germany and Contemporary America, A Comparative Study* u kojoj pokušava da prikaže paralele u metodama i političkom diskursu za širenje straha među ljudima. Prema njegovim rečima, svaka nacija je nastala na temeljima sopstvenih mitova o sebi, o tome ko su i kuda idu. Sjuel daje sliku društva koje se opire

potrazi za istinom i koje ima rigidne poglede na kompleksnu prirodu antiamerikanizma koji leži u osnovi septembarskih terorističkih akcija. Takvo jedno društvo gotovo žudi za osvetom što se najbolje može videti u drugom poglavlju prvog čina na zabavi koju su priredili Talbot i njegova supruga za njegove nadređene. Započinjući razgovor o terorizmu i pomenutim mitovima, Talbot priča o tome kako CIA muči ljude u Jordanu, jer za razliku od američkih zakona jordanski to ne zabranjuje, a nekritičko mišljenje zasnovano na slepom verovanju onome što plasira vlast rezultiraće Ejminom izjavom da joj je drago što se to dešava: „EJMI: Drago mi je što ih muče... I mogu ti reći da bih kupila svoje kokice i stala u red za kartu od 10 dolara da to gledam samo da sam sada tamo“² (Sjuel, 2003: 8). Oni smatraju da je rat protiv terorizma jedini ispravan i opravdan put koji će ih odvesti do slobode i demokratije. Ne treba, međutim, biti nepravedan i reći da terorizam ne postoji i da je američka zabrinutost neosnovana. Da, terorizam postoji, ali zato što su ga oni sami stvorili.³

Istražni diskurs nad njim počinje da se vrši još na samom početku drame kad njegovo predavanje poseti misteriozan bezimeni čovek koji postavlja pitanje: kakva će biti sudbina Amerike ako su sve nacije nastale na osnovu sopstvenih mitova o sebi u koje će se konačno sve one i razočarati? Nešto je neobično i zapovedničko u tom glasu koji će zaintrigirati Talbota.

„TALBOT: Amerike, gspodine?

ČOVEK: Da. Amerike.

TALBOT: Šta Vi mislite?

ČOVEK: Ne. Šta *Vi* mislite?“ (Sjuel, 2003: 2; moj kurziv).

On nije došao da bi pričao i diskutovao, već da bi dobio informacije o tome šta Talbot misli. To je jedino važno. On je ovde da bi ispitivao i isleđivao, a ne da sam bude ispitivan. Ovo je jedno od vrhunskih načela špijunaže. Sloterdajk u svom tekstu *Crna empirija* u poglavlju „Ratno znanje i špijunaža“ kaže da se ona koristi kao sredstvo za „vežbanje umetnosti navođenja drugoga da govori, radi s nadziranjem i premetačinama, uhodi tuđa područja intime i tajni, traži tačke oslonca i ucene, istražuje ranjiva mesta i tačku u protivničkom lancu“ (Sloterdajk: 326). I zaista, zadatak misterioznog čoveka je da navede Talbota da govori, da iznosi svoja mišljenja, da otkriva svoja ranjiva mesta i tajne. On uhodi Talbota na svakom mestu: na predavanjima, u njegovoj kancelariji i kući.

Semantičko preoblikovanje reči ima velikog uticaja i značaja u stvaranju javnog mnjenja, kaže dr Metju Giobi. On smatra da reči nose kulturološka značenja,

² Svi dati prevodi su prevodi autorke teksta.

³ Hilari Klinton, bivša američka sekretarka, u više navrata je govorila o tome kako je Al-Kaida zapravo nastala. U doba sovjetske invazije na Avganistan, predsednik Regan, Kongres i demokrate su došli na, po njenim rečima, briljantnu ideju da stvore terorističku grupu koja će isterati sovjetu sa srednjeg istoka jer Amerikanci nisu bili zadovoljni takvom situacijom. Zato su okupili mudžahedine u Pakistanu, obučili ih, dali im oružje i postigli svoj cilj. Kada je posao završen, ti isti mudžahedini su ostali obučeni sa oružjem u rukama i narednih nekoliko decenija pod upravom američke vlade sa ciljem da destabilizuju suverene države. To, međutim, Klintonova nigde ne izjavljuje, prema rečima prof. Mičela Čosudovskog, predavača na Univerzitetu u Otavi, koji je i autor knjige *America's „War on Terrorism“* iz 2005. godine.

tako da preimenovanje neke ideje, stvari ili slike može da promeni njihovo značenje. Veliki medijski tvorci to znaju i koriste tako što poznate slike prezentuju pod novim imenima. Ta nova imena sada imaju uticaj na stara značenja jer ih boje pozitivno ili negativno. On daje i konkretan primer i navodi da se borci za promene za vreme neke političke pobune mogu nazvati „borcima za slobodu“ ili „teroristima“. Ukoliko vlada upotrebi prvi naziv, onda je u pitanju stvaranje pozitivne slike o tim ljudima, ali ako se želi suprotan efekat, korišće se potonji termin. Politički diskurs podrazumeva i takozvani politički korektan govor koji je pun eufemizama i koji izvrće i ulepšava stvarnost kako bi se prikrija stvarnost.

U pomenutoj knjizi Noama Čomskog saznajemo neke primere kako politički diskurs funkcioniše na delu. Ljudi treba da budu oprezni kada slušaju političke govore, jer reči koje koriste političari imaju dva značenja: jedno je značenje ono koje se može pronaći u rečniku, a drudo značenje stvaraju sami političari i ono se naziva doktrinirano. On daje primer reči *demokratija*. Demokratija predstavlja jedno društvo u kome građani, pojedinci mogu aktivno da učestvuju u svim bitnim segmentima društveno-političkog života. To je pravo značenje ove reči. Međutim, doktrinirano značenje podrazumeva da bitne odluke donose velike korporacije i njima bliska elita. Narod nema nikakvu ulogu u ovakvom poretku; on je samo „nemi posmatrač“ bez mogućnosti posedovanja sopstvenog mišljenja i aktivnog učešća u stvarima koje se direktno tiču njegove egzistencije. Upravo je takvo društvo prikazao Sjuel u svojoj drami. Pojedinaac u njoj nema prava na svoje mišljenje i slobodu, već se mora mentalno kretati u okvirima granica koje uspostavlja hegemonija kultura. Za kršenje ovog svetog pravila sledi odgovarajuća kazna. Reči koje se koriste u političkom diskursu često uzimaju suprotno značenje, pa tako *odbrana od agresije* podrazumeva *agresiju*. Primer iz doskorašnjeg političkog diskursa koji se može naći i u drami jeste pominjani *rat protiv terorizma*. Ova sintagma u stvari znači rat protiv sopstvenih građana koji se medijskim manipulacijama i sistemskom propagandom obmanjuju kako je opasnost od terorističkih napada sve veća i da se moraju preduzeti sve mere opreza: posmatranje, špijunaža, isleđivanje, zatvaranje, mučenje, nadgledanje kod kuće u cilju stabilnosti i održivosti neobuzdanih kapitalističkih apetita.

U šestom poglavlju dolazi do otvorene torture bezimenog čoveka koji se na neki način i otkriva jer stavlja Talbotu do znanja da je pod prismotrom i da ne može da radi šta hoće. Iako nije Talbotov student, ipak je student života i to nekog novog života kome Talbot i sam mora da se nauči. Kao i mnogi drugi nedužni građani, našao se u procesu praćenja jer ga njihova vlada smatra potencijalnom opasnošću, virusom koji izjeda njeno telo. U poglavlju „Medicina i sumnjičenje tela“ Sloterdajk kaže da medicina u latentno paranoidnim društvima shvata telo kao nešto u osnovi podložno izazivanju subverzije, potencijalnog atentatora. On navodi dva razdoblja sepse; u prvom razdoblju su se „bacili i virusi demonski stilizovali do simbola za sve ono što izaziva zlo □ do tačke kada su političari svoje protivnike identifikovali kao bacile“ (Sloterdajk: 339). Danas, u vreme druge sepse, bacili nisu samo spoljni neprijatelji nego je i vlastito telo, dakle, građanin svoje zemlje, koncipiran kao potencijalni vođa subverzije.

4. Uloga obrazovanja i informisanosti građanstva

Kada Talbot posegne za svojim telefonom kako bi pokušao da se spase torture i isleđivanja, čovek vadi pištolj i pruža Talbotu prvu lekciju koju mora da nauči:

„Voliš čitanje, zar ne? I ja volim čitanje. Volim Džeki Kolins. Šta ti voliš? Marksa? Grauča ili Čika? Pa, moraćeš da se oslobodiš toga, zar ne □ ko su ti bednici? Adorno – Hegel – Jebiga – baci ih □ sve ih pobacaj. Sledeći put kada dođem ovde, neću da vidim ništa osim Džeki Kolins □ *Smrtonosni zagrljaj* je dobra knjiga □ da li si čitao *Smrtonosni zagrljaj*? *Holivudske supruge* je takođe prilično dobra. Zapravo, siguran sam da će ti se sve dopasti.“ (Sjuel, 2003: 19).

Dakle, prvi korak u preobrazovanju jeste zabrana velikana i uvođenje lakog štiva za razbibrigu. Uništavanje obrazovanja prvi je korak ka nestajanju jedne nacije i stvaranju poslušnih robova velikih imperija. Na Talbotovo insistiranje da se čovek predstavi i kaže najzad ko je i šta hoće, dobija najvažniju lekciju, a to je da postoji samo jedna stvar koju treba da zna o njemu: on je taj koji postavlja pitanja. Ipak, odlučuje da se predstavi: „...ja sam tvoj sudija i porota, ali možeš me smatrati i svojim ispovednikom, a ono što treba da shvatiš o meni je da ja već sve znam što se o tebi može znati, tako da ja tehnički nisam ovde da saznam nešto o tebi već da ti olakšam put povratka u realnost“ (Sjuel, 2003: 20).

Taj put neće biti lak, a povratak će se desiti samo kada se Talbotovo telo i um oslobode otrova koji mu razaraju dušu. Ono što misterioznog čoveka brine jeste kako je jedan glupak kao što je Talbot mogao da postane učitelj zadužen i odgovoran za obrazovanje mladih. Ipak, on mu nudi spasenje, iako će ga svakako ubiti bilo večeras bilo to juče, ipak mu nudi šansu da povrati bar nešto poštovanja tako što će priznati. „TALBOT: Da priznam? A šta to?“ „ČOVEK: Mora da je neko govorio laži o Profesoru F, jer je jednog lepog jutra uhapšen, a da nije uradio ništa pogrešno“ (Sjuel, 2003: 21). Ovom rečenicom čovek ostavlja Talbota aludirajući mu kakva ga sudbina čeka. Inače, drama je puna referenci na Kafku i Orvela. U razgovoru sa Evom, Talbot će saznati da je Kafkin *Proces* knjiga o čoveku koji pokušava da izbegne svoju krivicu koja se sastoji u tome što je jednostavno čovek.

Čomski je sastavio listu od deset koraka medijske manipulacije uz pomoć kojih administracija dolazi do svog cilja o kome smo već govorili. Među tim koracima, ili strategijama, nalazi se i strategija preusmeravanja pažnje. Ona podrazumeva da se važni problemi izbegnu tako što će se u medijima protežirati banalne i nebitne vesti kako bi se ljudima skrenula pažnja sa onih bitnih. Cilj je da građani ne mogu samostalno da razmišljaju i budu informisani jer bi tako dosegli do suštine. Zato im se neprestano i nezaustavljivo serviraju različiti rijaliti programi, vesti o poznatim ličnostima i njihovim životima, a sve da bi se misli običnih ljudi skrenule sa njihovih sopstvenih. Primer ove strategije navodi i Naomi Volis u pomenutom tekstu. Ona kaže da je vreme da se suprostave đubretu koje nazivaju vestima i da se dođe do prave istine. Ukoliko većinu građana Amerike upitate čiji je muž bio Bred Pit, uprkos svojoj volji odmah ćete znati odgovor da je to bila popularna glumica Dženifer Eniston i da je trenutno u vezi (a odskora i u braku) sa prelepom Anđelinom Džoli.

Ali, ako postavite pitanje koliko je radioaktivnog materijala ostalo za britanskim i američkim trupama posle prvog zalivskog rata u oblasti koja je nekada bila poznata kao dolina urmi, biće potrebno malo više vremena da se dođe do odgovora koji glasi 350 tona. Na osnovu ovoga lako možemo zaključiti da im je znanje o gospodinu Pitu nametnuto kako bi se prikrla bitna dešavanja i problemi, kaže Volis.

5. Veliki brat te posmatra

Ono što je čudovišno u današnjem svetu je činjenica da je čitava planeta pod konstantnom prismotrom, prislušivanjem, pratnjom, istragom. Skorašnja priznanja najtraženijeg egzilanta Edvarda Snoudena samo potvrđuju stanje američke neuroze. On otkriva da ovo nije bio samo slučaj u Americi već da se to dešava u celom svetu, da američka vlada i obaveštajne službe vrše nadzor i kontrolu čitave planete putem praćenja privatnih podataka koji se nalaze na Internetu: Majkrosoftu, Guglu, Eplu, Fejsbuku, Skajpu, uključujući i nadzor elektronske pošte, video razgovora, fotografija, prenosa podataka i još mnogo toga (Democracy Now!). Najviši evropski lideri takođe nisu izmakli američkoj paranoji i kontroli. Iako se zna da se sve snima, da su svi osumnjičeni i sumnjivi, kada Talbot potraži snimak sa sigurnosne kamere na kome bi trebalo da budu zabeleženi upadi i maltretiranja nepoznatog čoveka, naići će na nešto neverovatno. Iako su pregledani svi snimci i trake, one ne pokazuju ništa neobično. Nema nikakvog upada, oružja, sumnjivog čoveka. Njegov prijatelj Džek pokušava da ga umiri i pita da li je siguran u to što govori, iako ovaj krvari i nalazi se van sebe od straha i užasa. Možda je sve on to umislio i sam sebe povredio. Traka je, na Talbotovo zaprepašćenje, prepravljena, a original ne može da dobije.

Sveprisutnost režima i državne kontrole u drami je markirana scenama u kojima se na platnu projektuju zastave Amerike i svastika. Veliki brat posmatra svaki vaš korak, poručuju. Talbot je naposletku svestan svega što se dešava i zašto se to dešava:

„Reći ću ti zašto sam ovde: ovde sam zato što, iako sam tačno znao šta se događa, iako sam u glavi mogao da predstavim korak po korak, intelektualno, nikada u to nisam zaista verovao; nikada nisam verovao da se to zaista dešava... Zato što sam verovao u mit da se sve dobro završava na kraju... ovo je kraj Republike Amerike i početak američke imperije.“ (Sjuel, 2003: 87).

6. Zatvaranje i isleđivanje potencijalno opasnih pojedinaca

Početak drugog čina otvara još jedna scena mučenja Talbota u kojoj mu misteriozni čovek otkriva da je on kuga za društvo i da su on i njemu slični ti koji su otvorili vrata teroristima protiv kojih sada većina treba da se bori. Oni su kao kuga koja hara gradom, a koja se jedino može zaustaviti ako se bolesnik i njegova porodica izoluju i zatvore, a ne ako se šalje u bolnicu gde će zaraziti i ostatak sveta. Fuko

u svojoj knjizi *Nadzirati i kažnjavati* kaže da je zavođenje reda odgovor na kugu, da je njegov zadatak da otkloni svaku pometnju koju izaziva bolest ukoliko se nađe mnoštvo ljudi u dodiru i neposrednom kontaktu. Taj isti red podrazumeva i da je „svakom pojedincu strogo utvrđeno njegovo mesto, telo, bolest, smrt, imetak i to dejstvom sveprisutne i sveznajuće vlasti“ (Fuko, 1997: 192). Dakle, Talbot i njemu slični ne smeju da izlaze iz okvira koje im je namenila vlada, jer ukoliko pokušaju da budu buntovnici i naruše uspostavljeni red, bolest može da se proširi, a to nikako ne sme da se dogodi. Problem više nisu Arapi, oni su odavno nestali, ali *on* je sada najveća opasnost. On sve vreme pokušava da shvati ko je taj čovek, da li je neonacista, demokrata, vladin agent, službenik FBI.

Na početku rada smo pomenuli deset koraka koji diktatori prepisuju jedni od drugih, a koje Naomi Vulf pojedinačno obrazlaže u svojoj knjizi. Mi ćemo se zadržati na onim koracima koji se odnose na nadgledanje, mučenje, zatvaranje i ispitivanje nedužnih ljudi. Jedan od tih koraka je otvaranje tajnih zatvora širom sveta u kojima se vrši mučenje kao što je, na primer Gvantanamo zatvor. Širom sveta postoje „crne“ tačke na kojima ljudi jednostavno nestaju. Predsednik Buš je 2001. godine izdao Vojno naređenje br. 1 (Military Order N° 1) u kome stoji da je Predsednik glavno-komandujući i da lično može da izabere bilo koga da bude zatvoren ko nije američki državljanin, a za koga on smatra da je umešan u terorizam. Vulfova zaključuje da je kontrola bilo kog pojedinca bilo kada ključna za ovakve režime. I Sjuelov Talbot će se naći na tajnom mestu za mučenje, u nekoj maloj ćeliji u kojoj će dobijati batine, elektro šokove i gde će ga na kraju i ubiti. Drugi korak je nadgledanje običnih građana. O ovome je već bilo reči ranije. Dodajmo još to da je sama Vulfova iskusila ovaj segment režimske kontrole. Naime, kad god bi negde putovala avionom na karti bi videla oznaku SSSS za koju nije znala šta znači. Nakon kraćeg istraživanja došla je do još jednog šokantnog saznanja □ nalazila se na listi opasnih građana koji predstavljaju potencijalnu pretnju po režim. Svako ko je govorio ili pisao protiv rata u Iraku i svega onoga što se radi tamo, našao se na ovom spisku. I ne samo oni, već i 1.000.695 stanovnika Sjedinjenih Američkih Država se našlo na spisku potencijalne pretnje po režim iz jula 2008. godine. Musolini, Hitler, Pinoče, Staljin, Buš □ svi su imali spiskove koji su im omogućavali brzo i efikasno uklanjanje, u većini slučajeva, nedužnih ljudi. Još jedan od tih diktatorskih koraka je infiltracija u javne događaje, okupljanja, predavanja. U Sjuelovoj drami se to već na samom početku događa Talbotu sa misterioznim čovekom, službenikom državne bezbednosti Tako se pravi psihološki pritisak na ljude i daje do znanja da paze šta pričaju i šta rade, jer ako naprave i najmanji pogrešan korak, može im se desiti nešto loše.

7. Medijsko spinovanje vesti i propaganda

Tvorac profesije koja se danas naziva odnosi sa javnošću je Edvard Bernajs, sestrić čuvenog psihoanalitičara Frojda. On je 1928. godine objavio knjigu *Propaganda* u kojoj je izložio principe psihoanalize u komunikaciji putem masovnih medija. Iako su tehnike i načini manipulacije putem propagande nastali još u antičko

doba, naš i prethodni vek smatraju se dobom manipulacije putem masovnih medija, navodi Giobi. Šta je to propaganda i čemu služi? Medijska manipulacija je sredstvo kojim se služi pošiljalac poruke kako bi privoleo i pridobio primaoca iste poruke da prihvati željeno mišljenje, verovanje ili način ponašanja. Ona može da se koristi u različitim oblastima i u različite svrhe. Tehnike kojima se koriste su zasnovane na logičkim zabludama ili obmanama koje se temelje na tankim argumentima i dokazima, ali su jako emocionalno obojene. Današnji tvorci javnog mišljenja, marketinga, politike i odnosa s javnošću, koriste retoričke tehnike kako bi manipulirali ljudima.

Jedna od tehnika kojima se koristi propaganda jeste takozvano spinovanje vesti. Uz pomoć spina se stvara utisak da je nešto tačno, a u stvari se ne iznose sve činjenice tako da se stvara privid, odnosno zabluda. Sam kraj drame još jednom samo potvrđuje kako mediji i propaganda utiču na svest i način razmišljanja običnih ljudi koji ispranih mozgova i nekritički prihvataju sve što im se servira verujući da je to jedina istina. Napokon shvativši da Talbot govori istinu, Eva polazi da ga traži. Ulazi u njihov auto, za koji ju je Talbot više puta upozorio da je tempirana bomba, koji najzad eksplodira: „SPIKER:... policija izveštava da je još jedan automobil eksplodirao u terorističkom napadu ispred univerziteta u kome je poginula žena bombaš. Druga žena, muslimanska studentkinja, je uhapšena...” (Sjuel, 2003: 94).

8. Zaključak

Na kraju možemo reći da je svet u kome danas živimo svet isleđivanja, istrage, ispitivanja. Niko nije siguran i svi su osumnjičeni kao potencijalna opasnost po režim. Uloga pozorišta i umetnosti je da na svoj način ispita, istraži i isledi one istine koje se od ljudi skrivaju i da im otvori nove vidike koji će pomoći da se krene napred. Australijski dramski pisac Stiven Sjuel želi da kroz svoj angažman na stvaranju političkog pozorišta odvoji gledaoce od ispirajućih medija farmi, rijaliti programa, nebitnih vesti i dobro isplanirane propagande i prikaže istinski svet i dešavanja u njemu. To isto žele i Noam Čomski, Naomi Vulf, Naomi Volis koji svojom kritikom pokušavaju da ukažu na urgentnost problema. Metode i tehnike kojima se američka administracija koristi kako bi sprovela svoj rat protiv terorizma podrazumevaju najpre dobro isplaniranu propagandu i manipulaciju kroz spinovanje vesti i potpuno izvrtnje značenja reči, zatim stalnu prismotru, zastrašivanje i isleđivanje građana koji mogu da se pobune protiv totalitarnih pretenzija imperijalističkih korporacija koje žele da dominiraju svetom zarad profita. U Sjuelovoj drami, glavni lik Talbot Finč susreće se sa svim ovim strategijama i iskusiti kako funkcioniše moć na delu. Jedini spas jeste zdrav razum, kaže Čomski i apeluje da se ljudi okrenu sebi i svojim životima i sami pokušaju da razluče šta je dobro, a šta zlo, šta je istina, a šta laž, a ne da dopuštaju da im mediji ispiraju mozak i upravljaju onako kako odgovara nekolicini moćnika. Pozorište može da posluži kao jedno od prvih mesta sa koga se može poći u nov, lepši i pravičniji svet.

Literatura

- Čomski, N. (1999). *Šta to (u stvari) hoće Amerika*. Beograd: Čigoja štampa.
- Glou, H. (2007). *Power Plays, Australian Theatre and the Public Agenda*. Sidney: Currency Press.
- Fuko, M. (1997). *Nadzirati i kažnjavati; nastanak zatvora*. Sremski Karlovci-Noví Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Sjuel, S. (2003). *Myth, Propaganda and Disaster in Nazi Germany and Contemporary America*. Sidney: Currency Press.
- Sloterdajk (Nastavni materijal za doktorske studije, predmet: Istražni diskurs, priredio Dragan Bošković).
- Wallace, N. 'On Writing as Transgression' Dostupno na: http://www.playwrightsfoundation.org/images/previous%20teachers/at_ja_n08_transgressionFINAL.pdf [2013, May 18]
- 'Terror Bytes: Edward Snowden and the Architecture of Oppression' Interview by Amy Goodman with Denis Moynihan. Dostupno na: <http://www.democracynow.org/blog/2013/6/13/terrorbytes-edward-snowden-and-the-architecture-of-oppression> [2013, June 15]
- Wolf, N. 'End of America' A movie you must see to believe YouTube 1. Dostupno na: <http://www.youtube.com/watch?v=oqRyUQzokYs> [2013, June 25]
- Rees, M. 'A victim of state terror in the US'. Dostupno na: <https://www.wsws.org/en/articles/2003/09/ssew-s11.html> [2013, December 20]
- Clinton, H. 'We Created al-Qaeda'. Dostupno na: <http://www.youtube.com/watch?v=WnLvzV9xAHA> [2013, December 20]
- Clinton, H. 'We Created Al Qaeda: The Protagonists of the "Global War on Terrorism" are the Terrorists'
- Dostupno na: <http://www.globalresearch.ca/hillary-clinton-we-created-al-qaeda/5337222> [2013, December 20]
- Chomsky, N. 'Language in the Service of Power'
- Dostupno na: http://www.thirdworldtraveler.com/Corporate_Media/Stenographers_To_Power.html [2014, February 1]
- Chomsky, N. 'Top 10 media manipulation strategies'
- Dostupno na: http://theinternationalcoalition.blogspot.com/2011/07/noam-chomsky-top-10-media-manipulation_08.html [2014, February 5]

Milica Karić

**INVESTIGATIVE DISCOURSE AND REVEALING
OF THE TRUTH IN STEVEN SEWELL'S PLAY *MYTH,
PROPAGANDA AND DISASTER IN NAZI GERMANY
AND CONTEMPORARY AMERICA***

Summary

This paper deals with the artistic activism of contemporary playwrights who are engaged in creating of political theatre as the place where ordinary people should be able to come to the truth which has been precisely planned and systematically hidden for decades by those with political power. The aim of the propaganda is to maintain the citizenship in constant fear and under control of American administration. The whole planet is being monitored and under Big Brother's eye by excuse of War on terrorism. Taking example of contemporary Australian playwright Steven Sewell and his play *Myth, Propaganda and Disaster in Nazi Germany and Contemporary America* we shall try to see the condition in which America has fallen these days and how literary artists fight for the path to the truth.

comkarić@gmail.com